

Sp.

755. Tillaga til þingsályktunar

um skipun millipinganefndar til þess að athuga og gera tillögur um verzlunar-, viðskipta-, verðlags- og gjaldeyrismál.

Flm.: Stefán Jóh. Stefánsson, Haraldur Guðmundsson, Emil Jónsson, Finnur Jónsson, Barði Guðmundsson, Guðmundur Í. Guðmundsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að skipa 5 manna nefnd til þess að athuga og gera tillögur um:

- a. Hversu haga skuli innflutningsverzlun landsins til þess að kostnaður við innkaup, flutninga og dreifingu vörunnar verði sem minnstur og vörunar sem ódýrastar til neytenda.
- b. Hversu bezt verði tryggður nægur innflutningur nauðsynja til neyzlu og framleiðslustarfa og byggingarefnis auk nýsköpunarvara.
- c. Hversu bezt verði komið fyrir innflutningi á nauðsynjavörum með hliðsjón af markaðsöflun erlendis fyrir útflutningsvörur landsmanna.
- d. Hverjar ráðstafanir séu líklegastar til að koma í veg fyrir, að fé sé flutt úr landi.

Fjórir nefndarmenn skulu skipaðir eftir tilnefningu þingflokka, einn frá hverjum, en þann fimmta skipar ríkisstjórnin án tilnefningar, og skal hann vera formaður nefndarinnar.

Nefndin skal hafa lokið störfum og skilað tillögum sínum til ríkisstjórnarinnar fyrir 1. september 1946.

Allur kostnaður við störf nefndarinnar greiðist úr ríkissjóði.

Greinargerð.

Í samningum flokka þeirra, er standa að núverandi ríkisstjórn, og móta átti stefnu stjórnarinnar, er komið svo að orði um verðlags- og verzlunarmál, eins og segir í ræðu forsætisráðherra, er hann flutti í sameinuðu Alþingi 21. okt. 1944:

„Ríkisstjórnin mun leggja kapp á að hafa sem öruggastan hemil á verðlagi og mun vinna að því, að sem minnstur kostnaður falli á vörunar við sölu þeirra og dreifingu. Verður tekið til ýtarlegrar athugunar, á hvern hátt þessu marki verði bezt náð.“

Ekki hefur þó fengizt nokkuð verulegt aðgert í þessum málum, sem að gagni hefur komið, en hins vegar er í flestum atriðum fullnægt eða verið að fullnægja framkvæmd hinna annarra stefnumála ríkisstjórnarinnar. Sýnist því full ástæða til að hefja nú undirbúning til aðgerða í verzlunar-, viðskipta-, verðlags- og gjaldeyrismálunum, og er tillaga þessi flutt í því skyni. Þykir rétt að fara nokkrum almennum orðum um þessi mikilsverðu málefni, sem rökstuðning fyrir því, að hefjast þurfi handa með nýjum röggssamlegum aðgerðum.

Utanríkisverzlunin er einn af merkustu og þýðingarmestu þáttum í íslenzku athafna- og fjármálalífi og hefur meðal annars mikil áhrif á framleiðsluhættina í landinu, og getur, ef vel og skynsamlega á er haldið, stutt að bættum framleiðslu- og útflutningsskilyrðum landsmanna. Hagur og líðan almennings er og ekki lítið undir því komin, að inn til landsins séu fluttar haganlega innkeyptar nauðsynjavörur, bæði til daglegra afnota fyrir almenning og eins til stofnunar og reksturs atvinnuvegum landsmanna. Vegna íslenzkra atvinnuhátta og lífskjara er það næsta nauðsynlegt að auka og bæta utanríkisverzlunina og reka hana í þágu alþjóðar.

Af þessu leiðir vissulega, að eftirlit og afskipti samfélagsins er næsta nauðsynlegt. Það má alveg ganga út frá því, að millirikjaverzlunin verði, í nánustu framtíð að minnsta kosti, háð samningum milli ríkja. Til þess að geta rekið skelegga og þróttmikla verzlunarpólitik innan vébanda millirikjaviðskiptanna og auka útflutningsmagn íslenzkra afurða og innflutning á nauðsynjavörum verður ríkið að hafa öfluga hönd í bagga. Ríkið verður að hafa vald til þess að gera verzlunarsamninga við önnur ríki og hafa í sínum höndum nauðsynlegan mátt til þess að öryggja góða og öflugan framkvæmd þeirra. Það verður að leggja kapp á það, að útflutningsvörur landsmanna fari, að minnsta kosti að öðru jöfnu, til þeirra landa, þar sem við getum fengið hagkvæmar og sem ódýrastar innflutningsvörur. En til þess að svo megi verða, þarf þjóðfélagið að hafa ríkt vald ekki síður yfir innflutnings- en útflutningsverzluninni.

Eins og sakir standa nú, hafa Íslendingar yfir að ráða verulegum forða af erlendum gjaldeyri, þó að mestur hluti hans sé að visu ekki gjaldgengur nema meðal nokkurra ríkja, en sá hluti hins erlenda gjaldeyris, sem við ráðum yfir, er nota má til kaupa hvar sem vera skal, er þegar verulega genginn til þurrðar. Ekki verður heldur með vissu sagt, hvað mikið af íslenzkum afurðum tekst að selja fyrir gjaldeyri, sem nota má alls staðar. Það er því réttara að gera ráð fyrir, að varlega verði að fara með gjaldeyri okkar, og því er það hin mesta fásinna að láta einstaklinga eftirlitslítið fara með og eyða nýtsamasta erlendum gjaldeyri okkar og verja honum til innkaupa á vörum, sem ekki eru ýkja nauðsynlegar. Það mundi geta leitt til hins gamla ömurlega öngþveitis, sem fyrir nokkrum árum þekktist í gjaldeyris-málum okkar. Þegar ekki er yfirfljótanlegur erlendur gjaldeyri, verður að gæta hans vel. Innflutningseftirlit ríkisins verður fyrst og fremst að tryggja nægan innflutning nauðsynjavara almennings og til stofnunar og rekstrar framleiðslutækja. Það ber því vissulega brýna nauðsyn til, að ríkið hafi öflugt vald yfir innflutningnum og þar undir að sjálfsögðu talin umráð erlends gjaldeyris, til þess að hindra, að einkabrask og fjárplógsstarfsemi verði þar ráðandi.

Umrád eða eftirlit þjóðfélagsheildarinnar yfir innflutningsverzluninni er vissulega studd þeim ríku rökum, að hagur einstaklinga verði að vikja fyrir heill fjöldans, og að mesta kapp verði að leggja á það í þessum málefnum að öryggja öllum atvinnu og aðgang að nægum nauðsynjum. Sérstaklega ber ríka nauðsyn til, að öflugt vald sé í höndum ríkisins í þessum málum á tímabili því, er nú fer í hönd, eftir að beinu stríðsástandi er aflétt og áður en komið er jafnvægi á millirikjaskipti í verzlunarmálum.

Það er engum vafa bundið, að sameiginleg heildarinnkaup á miklu vörumagn nauðsynja frá útlöndum eru oft miklu hagkvæmari og hafa í för með sér minni kostnað, meðal annars á umbúðum, farmgjöldum og vátryggingu. En það sem mest er um vert í því efni, er eftirlit með verðlaginu og þá einnig dreifingu varanna. Það er augljóst mál, að með heildarinnkaupum fyrir forgöngu eða undir eftirliti ríkisvaldsins er hægt að heita verðlagseftirlitinu með bestum árangri. Til stuðnings þessu má nefna dæmi. Sama vara er keypt frá fleiri en einu landi og með mismunandi verðlagi. Við hvaða innflutningsverð á að miða söluverðið til neytenda? Það er engum vafa bundið, að ef um skort á vörunni væri að ræða, mundi hæsta innkaupsverðið verða lagt til grundvallar. Með heildarinnkaupum og ákveðnu verðlagseftirliti yrði meðalverðið lagt til grundvallar.

Það er alls ekki nóg að tryggja það, að erlendum gjaldeyri sé fyrst og fremst varið til innkaupa á nauðsynjavörum. Það verður að gera meira. Það verður að tryggja, að vörunum sé varið til þess, sem mest er í samræmi við alþjóðarhag, og eins hitt, að vörurnar séu seldar við sem vægustu verði. En til þess að svo megi vera, þarf eftirlitið ekki einungis að ná til gjaldeyrisnotkunarinnar og innkaupanna. Eftirlitið verður að fylgja vörinni alla leið að dyrum neytenda eða notenda. En til þess þarf vald þjóðfélagsins í þessu efni að vera öflugt og notað í þágu heildarhagsmuna. Og einn liðurinn í því er að víkja til hliðar óþörfum milliliðum og ágóða þeirra og miða innkaup og dreifingu varanna við heildarhag.

Það er kunnara en frá þurfi að segja, að sumar vörur eru fluttar til landsins án þess að einkaframtakið hafi þar verulega íhlutun. Góðir og færir menn þurfa að leggja fram krafta sína í þjónustu við þjóðfélagið og á þann hátt vinna, gegn góðum launum, að því, að innflutningsverzlunin sé rekin með hag alþjóðar fyrir augum, en ekki til óhófságóða fyrir fámenna stétt manna.

Fyrir allar þessar sakir sýnist flutningsmönnum þessarar tillögu, að hefjast verði handa um undirbúning að nýjum og öflugum aðgerðum til úrlausnar þessu vandamáli, og er tillaga þessi flutt í því skyni.